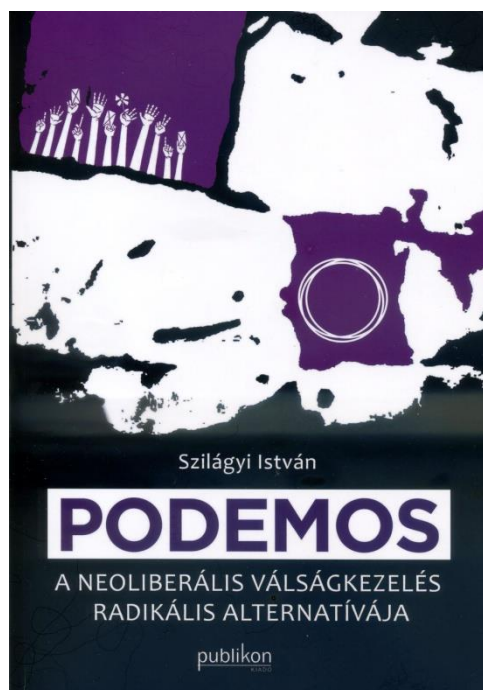

Siposné dr. Kecskeméthy Klára:

Gondolatok Szilágyi István
PODEMOS A neoliberalális válságkezelés radikális alternatívája
 című könyvéről

DOI 10.17047/HADTUD.2016.26.E.157

A Publikon Kiadó 2016-ban jelentette meg Szilágyi István professzor¹ *Podemos. A neoliberalális válságkezelés radikális alternatívája* című könyvét,² amely a párt üstököszerű megjelenését vizsgálja az elmúlt évek spanyol politikatörténetének tükrében. Az olvasó a Mediterráneumhoz, az Ibér-félsziget államaihoz és Latin-Amerikához kötődő, azt több évtizede kutató szakember könyvét tartja a kezében.

1. ábra
 Szilágyi István könyvének borítója

¹ Szilágyi István a Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Földrajzi Intézet, Politikai Földrajzi, Fejlesztési és Regionális Tanulmányok Tanszékének egyetemi tanára, a politikatudomány doktora. Kutatási területei: az Európai Unió; alkotmányfejlődés és regionalizmus; mediterrán politikai gondolkodás a XX. században; nemzetközi viszonyok elmélete; geopolitika, politikai átmenetek és rendszerváltások Dél-Európában és Latin-Amerikában, valamint a politikai és jogrendszerek összehasonlító elemzése. Kiemelkedő nyelvismerettel rendelkezik (spanyol, angol, orosz, olasz, portugál). Eddigi munkássága során 14 könyv, 89 könyvfejezet, 145 tanulmány szerzője. Tagja számos hazai és nemzetközi társaságnak, többek között: Magyar Politikatudományi Társaságnak, a Nemzetközi Politikatudományi Társaságnak, az MTA Politikatudományi Szakbizottságának, az MTA Nemzetközi Tanulmányok Doktori Bizottságának, a Magyar Latinamerikanisták Társaságának; a Mediterrán Történészek Nemzetközi Társaságának.

² Szilágyi István: *PODEMOS. A neoliberalális válságkezelés radikális alternatívája*, Pécs, Publikon, 2016. 154 oldal

Az Ibér-félsziget országa, Spanyolország 505,370 km² területű, 46,4 millió fő népességű ország,³ amelyet a viharos történelme, gyarmatosító múltja, a 20. század és a századelő eseményei tesz számunkra érdekessé.

Szilágyi István könyve négy fejezetre tagolódik. A könyv a tudományos nyelvezet ellenére olvasmányos, stílusa könnyed. Fontos erénye, hogy egyrészt minden fejezet végén megtaláljuk a vonatkozó szakirodalmat, a források áttekintését, másrészt a könyv végén 8 oldalon keresztül, tematikus felsorolásban olvashatjuk a felhasznált irodalmat. A hivatkozó és magyarázó jegyzetapparátus segítségével értékes információt szerezhetünk az egyes fejezetekben és témakörökben való elmélyüléshez.

A szerző mondandóját 23 ábrával és egy táblázattal teszi szemléletesebbé. A kiadó egyszerűen elegáns, modern könyvborítóval adta közre a szép kiállítású könyvet.

2. ábra

Spanyolország és Magyarország területének összehasonlítása
(Szerkesztette Siposné dr. Kecskeméthy Klára a <http://thetruesize.com> alapján)

A Franco-rendszer felbomlásától a 2008-as gazdasági-pénzügyi válságig tartó időszak történéseinek feltárásával foglalkozó első fejezet azt mutatja be, hogyan történt a demokratikus rendszer kiépítése és az alkotmányozási folyamat Spanyolországban.

Az Ibér-félszigeten a hetvenes évek közepén a „szegfűk forradalmával” és Franco halálával értek véget a diktatúrák. Az átmenet idején a politikai pártok legalizálása, a parlamenti választások szabályozása, a diktatúra tömegpártjának a feloszlata mind-mind egy-egy építőköve volt a demokrácia kiépítésének.

Negyven év után tartottak először többpártrendszeren alapuló szabad parlamenti választásokat. Spanyolország alkotmánya szerint is „szociális és demokratikus jogállam” lett, ahol a legfőbb érték a szabadság, az igazságosság, az egyenlőség és a politikai pluralizmus.

³ World Population Data Sheet 2015, http://www.prb.org/pdf15/2015-world-population-data-sheet_eng.pdf (Megnyitva 2016. június 12.). Spanyolország 5,4-szer nagyobb területű, mint Magyarország.

A spanyol pártrendszer kétpólusúvá vált (Spanyol Szocialista Munkáspárt – Néppárt).

1979–1983 között megvalósult az állam, a saját nyelvvel rendelkező történelmi nemzetek (baszk, gallego, katalán, valenciano) és a történelmi régiók (Cantabria, Asztúria, Extramadura, Madrid, Murcia, La Rioja) demokratikusan szabályozott együttélése.

A hetvenes évek végén megszűnt Spanyolország nemzetközi elszigetelődése. Az ország 1982-ben belépett a NATO-ba, 1986-ban az Európai Unió tagja lett, a mediterrán térségben és Latin-Amerikában érdekelt regionális európai középhatalommá vált. Összességében tehát a fejlett Európa részévé vált, bár kétségtelenül „tagja” maradt Európa legsebezhetőbb országaiként emlegetett ún. PIGS-országok (Portugália, Írország, Görögország, Spanyolország) csoportjának.

A világgazdasági és pénzügyi válság válogatás nélkül sújtotta Európa államait, Spanyolországot azonban alapjaiban rendítette meg. A kétszámjegyű munkanélküliség, a kilátástalanság, az adósságcsapda általános társadalmi elégedetlenséget váltott ki. Önszerveződő csoportok⁴ jelentek meg. Ebből a tiltakozási hullámból nőtt ki a 2014. január 16-án megalapított Podemos, amely a négy hónappal később megtartott Európai Parlamenti választáson már öt mandátumot szerzett. A sikertörténet folytatódott, 2015 végére az ország harmadik legnagyobb politikai ereje lett. Ez egyszersmind az addigi kétpárti váltógazdaság végét jelentette Spanyolországban.

A Podemos felemelkedése politikai generációváltást is jelentett. A fiatal párt új szemléletet, új módszereket és új szervezeti struktúrát vezetett be, és rendhagyó módon alakította ki a programját. Tudatosan használva a modern médiafelületeket (ti. az országos és a regionális TV-csatornákat, a Facebook-ot, a Twittert, a YouTube-ot stb.), rendkívüli hatékonysággal, rövid idő alatt nagy tömegeket ért el. A párt honlapja – példaértékű módon – elérhető és olvasható katalán, baszk, gall, asztúriai és angol nyelven is.⁵ Spanyolországban az arab tavasz mintájára a Facebookon szervezték meg az első nagy megmozdulást, aminek elindítója a fiatalokat sújtó 25–35%-os munkanélküliség miatti elkeseredés és létbizonytalanság volt.

A pártvezetők jelentős része – különösen *Pablo Iglesias Turrión*⁶ a párt alapítója és vezetője – kiváló kommunikációs képességekkel rendelkezik. Talán ez is a sikerük egyik kulcsa.

⁴ 2011 tavaszán több száz kisebb-nagyobb szervezet, szerveződés eredetileg egy országos akciónap megszervezésére jött létre. A tüntetéssorozatot elindító május 15-ei akciónap nyomán a mozgalmat elnevezték 15M-nek. A másik megnevezése a kezdeményezés jelmondata és egyben a szervezést bonyolító civil szervezeteket tömörítő hálózat neve, a Valódi Demokráciát, Most! (Democracia Real Ya! – DRY) lett, de a tüntetők magukat Los Indignados, vagyis *A felháborodottak* néven emlegették, végül a mozgalom általános neve is ez maradt.

⁵ Podemos honlapja <http://lasonrisadeunpais.es/> (Megnyitva 2016. június 13.)

⁶ Megismerhetjük Pablo Iglesias Turrión életét, családi hátterét. Édesanyja a Spanyol Kommunista Párt által irányított Munkásbizottságok ügyvédje volt, édesapja történelemtanár, a Franco-rendszer ellen harcoló radikális Hazafias és Antifasiszta Forradalmi Front tagja volt. Pablo Iglesias 14 éves korában belépett a Spanyol Ifjúkommunisták Szövetségébe. 2001-ben a Madridi Complutense Egyetemen először jogi diplomát szerzett, majd egy évvel később ugyanitt politikatudományi szakon folytatta a tanulmányait. Erasmus program keretében tanult Padovában és Bolognában. Doktori disszertációja megvédése után 2008–2011 között az egyetem oktatója volt. Az egyetemi évek alatt bekapcsolódott a globalizációellenes mozgalmak munkájába. A Globális Ellenállási Mozgalom egyik madridi szóvivője, a Complutense Egyetem Politikatudományi és Szociológiai Karán 2006-ban létrejött Ellenhatalom Egyetemi Szövetség egyik aktivistája volt. (Lásd Szilágy István i.m. 79. oldal)

A Podemos színrelépésének körülményeit ismerheti meg az olvasó a második fejezetben.

A párt a választási programját is rendhagyó módon alakította ki.⁷ Az első program egy négyoldalas, tízpontos dokumentum volt, amely – egyebek mellett – a népszuverenitás visszaállítását, valódi demokráciát, a bérek és a nyugdíjak értékmegóvását, a jelzáloggal kapcsolatos problémák megoldását, a közszolgáltatások és a közjavak privatizációjának elutasítását, a nők jogainak védelmét, az ökológiai egyensúly helyreállítását, a katonai beavatkozás elutasítását tartalmazta.

Az Európai Parlamenti választások után a Podemos megtartotta az első kongresszusát, ahol olyan alapvető dokumentumokat fogadtak el, mint az Etikai Kódex és a Szervezeti Elvek. A szerző kiemelten foglalkozik az Országos Állampolgári Közgyűlés szerepével, helyével és jogosítványaival, amely a Podemos legfőbb döntéshozó szerve. Ez választja meg a párt főtitkárát és vezető testületeit: az Állampolgári Tanácsot és a Demokratikus Biztosítékok Bizottságát.

Az említett első kongresszuson elfogadták a „215 eszköz az ország számára. A változás programja” című dokumentumot, amely a párt társadalmat és gazdaságot megújítani szándékozó javaslatait tartalmazta a 2015-ös választásokra. Főbb gondolati egységei: az állampolgárok megmentése a válság következményeitől; a foglalkoztatás, innováció és új termelési modell; a nép érdekében történő kormányzás és a demokrácia intézményei.

A Podemos a spanyol pártok közül egyedülként utasítja el a válságkezelés neoliberális alternatíváját és az 1978-as politika berendezkedést. A párt értelmezése szerint a 2008-ban kirobbant válság az 1978-ban létrejött rendszer alapjait és legitimitását kérdőjelezte meg. Megítélésük szerint a demokrácia nem egyenlő a jóléttel, és annak az Európai Unió sem biztosítéka. Az Európai Központi Bank, az Európai Bizottság és a Nemzetközi Valutaalap az adósság visszafizetését tekintették a legfőbb gazdaságpolitikai prioritásnak. A Podemos kíméletlenül ostromozta az országban elharapódzott korrupciót. Mindezzel megkezdődött a létező demokrácia-felfogás és az 1978-as Alkotmány alapján álló rendszer elleni tömeges kritika korszaka.⁸

A Podemos az a politikai erő, amely a valódi demokrácia rendszerének megteremtéséhez kapcsolta a hazafiság kérdéskörét, és a patriotizmust a politikai küzdőtér egyik központi témájává tette. Politikai koncepciójának középpontjában a hegemonia-viszonyok megváltoztatásának szükségessége áll. Életre kelti és újra értelmezi Antonio Gramsci hegemonia-elméletét és Carl Schmitt politikáról alkotott nézeteit. A korábbi korszakok politikai fogalmaival szemben transzverzális és dichotom kategóriarendszert alakított ki. A párt részéről alkalmazott diskurzus a nép és a kaszt, az alul és felül, az állampolgárok és a profi politikusok, a néprésztétel és a képviselő, az új és a régi kettősségében, a jobb és baloldal közötti különbségtétel viszonylagosságában írható le.⁹

A globális társadalmi mozgalmak Podemosra gyakorolt hatását, a párt szellemi horizontját és politikai programját mutatja be a szerző a harmadik fejezetben.

A párt gondolati rendszerének alapjait és forrásvidékét a *Nicos Poulantzas*, *Ernesto Laclau*, *Chantal Mouffe* nevével fémjelzett posztmarxista

⁷ A Podemos programja angol nyelven is hozzáférhető a Facebook oldalon. <http://lasonrisadeunpais.es/en/programa/> (Megnyitva 2016. június 13.)

⁸ Szilágyi i. m. 88. oldal

⁹ Szilágyi i. m. 93. oldal

szellemi térségben kell keresni. Nagy figyelmet fordítanak az új típusú globális társadalmi mozgalmak nemzetközi viszonyok rendszerében játszott szerepének vizsgálatára. Tevékenységükre jelentős befolyást gyakorolnak vezetőik Latin-Amerika „bolívari alternatívát” megjelenítő államaiban (Bolívia, Ecuador, Venezuela) szerzett politikai tanácsadói tapasztalatai.

A szerző ebben a fejezetben tárja az olvasó elé az *egységes spanyol nemzet versus Katalónia* viszonyt is. Részletes áttekintést kapunk a spanyol alkotmányról, és a katalán függetlenségi törekvések történeti áttekintéséről, valamint a 2013. évi referendumról. A Podemos álláspontja a katalán függetlenséggel kapcsolatban egyértelmű: nem híve ugyan az autonóm tartomány kiválásának, de ha az adott közösség népszavazás keretében úgy dönt, akkor azt tudomásul veszik.

Különösen érdekes a *Podemos* és a *média* kérdéskörének bemutatása, annál is inkább, mivel olyan politikai pártról van szó, amely a TV képernyőjén született, és onnan nőtte ki magát az ország harmadik leglátogatottabb pártjává.

Önálló fejezetet szentel a szerző a 2015. decemberi választásoknak. A Podemos választási stratégiaként az *Akarjuk, Tudjuk, Megtesszük. Országunk megváltoztatása* című dokumentumot állította össze. A párt 332 oldalas választási programjának előkészítése során háromezer programkészítő gyűlést szerveztek. Az alkotó vita során szervezetektől, szakértőktől és a civil társadalom tagjaitól érkeztek javaslatok és több mint tízezren osztották meg gondolataikat a párt Plaza Podemos¹⁰ honlapján. A Podemos szerint ez a program a néppel kötött szerződés, amely arra kötelez, hogy a törvényhozásban képviseljük azt.¹¹

A politikai mozgásokkal kapcsolatos vizsgálódások sora – az utolsó, összefoglaló bekezdést leszámítva – lezáratlan maradt. Ez érthető, hiszen a Podemos felbukkanása óta még nem telt el annyi idő, ami lehetővé tenné számunkra, hogy időtávtól szemléljük az eseményeket.

A könyv a szerző sajátos és előremutató „*Spanyolországban a jövő már elkezdődött!*” címet viselő zárszavával fejeződik be.

Szilágyi István alkotása egyaránt jól használható a nemzetközi kapcsolatok, a nemzetközi tanulmányok, a nemzetközi biztonság- és védelempolitika, valamint a politológia szakok alap- és mesterképzésében.

¹⁰ Plaza Podemos honlap, <https://plaza.podemos.info/> (Megnyitva 2016. június 13.)

¹¹ Szilágyi i. m. 136. oldal